

TOMISLAV MARASOVIĆ

NAJSTARIJE VEDUTE SREDNJOVJEKOVNOG SPLITA

UDK 75.056.047(497.13 Split)
Izvorni znanstveni članak
Original Scientific Paper

Dr. Tomislav Marasović
YU — 58000 Split
Filozofski fakultet, N. Tesle 12

Autor obrađuje tri minijature iz Hrvojeva »Misala«, izrađenog početkom 15. stoljeća, koje predstavljaju najstarije vedute grada Splita. Identificirajući elemente Dioklecijanove palače autor je ustvrdio da to nisu simbolički prikazi, već realna arhitektonska pozadina za koju je moguće ustanoviti i stajne točke slikara. Vedute su još zanimljivije s aspekta istraživanja zvonika splitske katedrale, jer dokazuju da je taj zvonik bio završen već početkom 15. stoljeća, te da je naknadno povišen za jedan kat. To potvrđuju i podaci što ih pružaju najstariji kameni grbovi grada Splita.

Detalj modela grada koji splitski zaštitnik sv. Duje drži u ruci na poliptihu, što ga je g. 1459. naslikao mletački renesansni slikar Girolamo da Santacroce za franjevačku crkvu na Poljudu obično se smatra najstarijom slikom Splita.¹ Međutim, gotovo stoljeće i pol prije renesansnog majstora izradio je minijaturist Hrvojeva misala među ostalim i tri slike koje prikazuju dijelove Dioklecijanove palače. Stoga bi te minijature trebalo smatrati najstarijim vedutama srednjovjekovnog Splita,² ne računajući pritom još tri splitska grba (dva kamena i jedan naslikan u budimpeštanskom kodeksu Kronike Tome Arhiđakona), datirana u 14. st., koji su, prema tome, kao grafički izvori još stariji.

O glagoljskom misalu što ga je oko g. 1403—1404. po narudžbi splitskog vojvode Hrvoja Vukčića Hrvatinića ispisao glagoljaški pop Butko za crkvu sv. Mihovila dosada je mnogo pisano. Poslije veoma iscrpne ikonografske i stilske analize, koju su dali Jagić, Thalloczy i Wickhoff³, o tom najpoznatijem djelu našeg gotičkog knjiškog slikarstva i glagolj-

¹ Lj. Karaman, Najstarija slika grada Splita, *Novo Doba*, Split, 25. XII. 1936.

² Ovu temu djelomično sam obradio u predavanju, održanom u Splitu 14. XII. 1983. u povodu obilježavanja 500. obljetnice glagoljice u našim krajevima, a u organizaciji Filozofskog fakulteta u Zadru.

³ V. Jagić, L. Thalloczy, F. Wickhoff, *Missale glagoliticum Hrvoiae ducis Spalatensis, Vindobonae* 1891.

skog pisma pisao je veći broj uglavnom domaćih istraživača. Među novijim radovima posebno se ističe temeljita analiza, koju je g. 1970. izradila M. Pantelić,⁴ te nedavna nova stilska interpretacija minijature, što ju je dao K. Prijatelj.⁵

Već su i raniji autori doticali problem prepoznavanja ponekih realnih objekata na pojedinim detaljima iz minijatura na tom kodeksu. Tako je Wickhoff u Misalu identificirao zvonik splitske katedrale,⁶ a poistovjećivanje Palače na elementima minijatura isticali su i drugi autori, među ostalima g. 1968. J. i T. Marasović⁷, g. 1970. M. Pantelić⁸, g. 1980. D. Kečkemet⁹, i g. 1983. K. Prijatelj.¹⁰

Ovim prilogom želio bih se nešto podrobnije osvrnuti na tri minijature na kojima se prepoznaje Split, posebno sa stajališta identifikacije Dioklecijanove palače i problema njezina simboličnog ili realnog prikazivanja, te podataka što ih pružaju za proučavanje prvobitnog izgleda i razvitka zvonika splitske katedrale.

Elementi za identifikaciju Dioklecijanove palače u minijaturama

Ako se podrobnije razmotre tri minijature iz Misala, i to f. 138, f. 47 i f. 56, zapaziti će se u njima, kao što su to već ustanovili neki dosadašnji autori, mnogi elementi Dioklecijanove palače: osmerokutne i pravokutne kule, vijenci, vrata, prozori, srednjovjekovno krunište, a u pozadini srednjovjekovni grad sa zvonikom katedrale. Tim bi elementima trebalo još dodati i karakterističnu tehniku zidanja, tzv. *opus quadratum*, što se sastoji od pravilno postavljenih klesanaca, koji su toliko izraziti da ih autor nije mogao zaobići u svojim crtežima.

Da ti elementi zaista predstavljaju Dioklecijanovu palaču, nije uopće sporno. Ono što se čini da je zanimljivo razmotriti jest pitanje je li ilustrator Misala unio samo simbolički neke elemente Dioklecijanove palače u svoje biblijske kompozicije, ili je pak svoje scene stavio u realne prostorne okvire, odnosno prikazao pojednostavljene ali *realne* vedute Splita tog doba. Smatram da ima dovoljno elemenata da se iznese ova druga pretpostavka i da je štoviše moguće odrediti i približne stajne točke, odakle je slikar crtao svoje vedute.

Najizrazitiju sličnost sa stvarnom situacijom pokazuje minijatura Raspeća (f. 138), na kojoj je M. Pantelić uočila sličnost sa Sjevernim vratima

⁴ M. Pantelić, Povijesna podloga iluminacije Hrvojeva misala, *Slovo*, 20, Zagreb 1980, 96.

⁵ K. Prijatelj, Prilog stilskoj pripadnosti minijatura Hrvojeva misala, Zbornik radova Filozofskog fakulteta u Zadru, 23/10, Zadar 1984, 311—320

⁶ V. Jagić, L. Thalloczy, F. Wickhoff, *o. c.*

⁷ J. Marasović, T. Marasović, Dioklecijanova palača, »Zora«, Zagreb 1968, prilog sl. 2 i legenda.

⁸ M. Pantelić, *o. c.*

⁹ D. Kečkemet, Ilustracije budimpeštanskog kodeksa arhiđakona Tome, Gunjačin zbornik, Zagreb, 1980, 176.

¹⁰ K. Prijatelj, Uz faksimilirano izdanje Hrvojeva Misala, *Kulturna baština*, Split 1975, 10—14.

Dioklecijanove palače, ali je ipak zbog nejednakih kula i pomanjkanja ulaza bila sklona protumačiti prikazanu arhitekturu kao dio zida, na kojemu nema vrata.¹¹ Po D. Kečkemetu, taj detalj Palače odnosi se upravo na središnji dio sjevernog zida.¹² U takvu identifikaciju ne bi uopće trebalo sumnjati, jer usporedba minijature s još uvijek sačuvanom antičkom arhitekturom to nedvojbeno pokazuje. Prikazane kule, od kojih je jedna izrazito osmerokutna, dok bi se kod druge mogao naslutiti taj oblik, položajem i oblikom odgovaraju stvarnom izgledu Dioklecijanove palače, bez obzira na to što nije sasvim sigurno u kojem su stupnju sačuvanosti te kule dočekale početak 15. st., kad su izrađene minijature. Realnom stanju odgovaraju i polukružne arkade nad konzolama, doduše bez stupova koji su barem ponegdje morali još uvijek stajati na izvornom mjestu, jer su zabilježeni na crtežima 18. st.¹³ Stvarnom je stanju tada sigurno odgovaralo i srednjovjekovno nazupčano krunište, tzv. »propugnakul«¹⁴, koje je na zapadnoj strani sjevernog zida Palače ostalo do danas sačuvano. Sam grad, što se na minijaturi javlja iznad tog zida, odnosno pojedine njegove zgrade, po svoj su prilici samo simbolično ucrtani (Tab. I).

Toliki stupanj podudarnosti slike i realnih dijelova Palače upućuje na zaključak da je ilustrator Hrvojeva misala kao pozadinu svojoj sceni Raspeća izabrao stvarni središnji dio sjevernog gradskog zida, koji je gledao iz stajne točke što približno odgovara položaju nešto udaljenom od »Zlatnih vrata«, u njihovoj osi i na nešto povišenoj koti, koja zaista odgovara prirodnoj konfiguraciji terena. Okolnost što na crtežu nema označenih vrata može se objasniti na dva načina. Vrata su ilustratoru Misala možda mogla stvoriti stanovite kompozicijske probleme s obzirom na centralno postavljenu križ Raspeća, ali se ipak čini da je za neoznačavanje ulaza presudna bila druga okolnost, a to je što su sama vrata tada već bila zazidana. Već, naime, krajem 14. st., neposredno poslije širenja grada i premještanja municipalnog središta Splita zapadno od najstarije jezgre, opala je važnost uzdužne osi Dioklecijanove palače. To je došlo do izražaja zatvaranjem izravne komunikacije od Peristila prema jugu, ali također i zazidavanjem samih Sjevernih vrata, jer su nova vrata na Pisturi kod sjeverozapadne kule tada preuzela ulogu jedinog sjevernog pristupa gradu.¹⁵ Još sredinom 18. st. na Clerisseauovu crtežu, objavljenom g. 1764. u Adamovoj monografiji¹⁶, jasno se vide zazidana Sjeverna vrata. Ulaz je tada, isto kao i krajem srednjeg vijeka, kad su izrađene minijature Hrvojeva misala, bio zacijelo još manje uočljiv nego što to pokazuje sam crtež Clerisseaua, jer možemo pretpostaviti da je klasicistička mašta toga autora ipak utjecala na to da se

¹¹ M. Pantelić, *o. c.*, 60.

¹² D. Kečkemet, *o. c.*, 176.

¹³ R. Adam, *Ruins of the Palace of the Emperor Diocletian at Spalatro*, London 1764.

¹⁴ M. Marasović-Alujević, O značenju naziva »propugnaculum«, *Kulturna baština*, 16, Split 1985, 103—105.

¹⁵ T. Marasović, *Dioklecijanova palača, »Sloboda«*, Beograd 1982, 68.

¹⁶ R. Adam, *o. c.*

jače naglasi izvorna antička situacija. Vrlo je, dakle, vjerojatno da je srednjovjekovni iluminator Hrvojeva misala jednostavno ispustio da označi vrata, jer su ona tada bila zazidana, a osim toga ni kompozicijski nisu bila u skladu s Raspećem, kao osnovnom temom slike.

O arhitekturi Dioklecijanove palače na drugoj i trećoj spomenutoj minijaturi Misala dosad se uglavnom nije raspravljalo,¹⁷ iako mogućnosti za takvu identifikaciju ipak postoje. Na listu f. 47. kao pozadina sceni Krista i Samaritanke prikazan je dio zida Palače između pravokutne i osmerokutne kule, te u pozadini zvonik katedrale. Zid i kule i u ovom slučaju imaju nazupčeno krunište, što odgovara srednjovjekovnom »propugnaku«. Od zvonika u pozadini vide se dva kata i poligonalni završetak s krovom. To u osnovi odgovara stvarnom stanju na dijelu zida Dioklecijanove palače između južne osmerokutne kule od samih Istočnih vrata i pravokutne kule dalje prema jugu, a u projekciji toga dijela zida u unutrašnjosti Palače upravo se nalazi zvonik Katedrale. Iako danas na tom segmentu zida nisu osim manjih dijelova i tragova ostale sačuvane kule, sasvim je sigurno da su početkom 15. st. one još postojale, pa ih je iluminator Hrvojeva misala mogao vidjeti i ucrtati ih iz jednog nešto udaljenijeg položaja (uglavnom iz istog smjera na kojemu se nalazio Clerisseau radeći svoj crtež, objavljen u knjizi R. Adama¹⁸), odakle se u drugom planu vidio i zvonik Katedrale. To je, dakle, segment zida, koji je graničio sa samim kompleksom Hrvojeva kaštela, što se pružao između pravokutne i jugoistočne ugaone kule Dioklecijanove palače, zapremajući znatan dio njezina jugoistočnog kvadranta.¹⁹ (Tab. II).

Treća minijatura (f. 56) prikazuje segment Palače s vratima između dviju osmerokutnih kula u prvom planu slike, dok se u drugom planu opet vidi dio grada sa zvonikom. Zid i kule i na toj slici imaju nazupčeno krunište. Ako i taj crtež pokušamo usporediti sa stvarnim stanjem, lako ćemo u njemu naći mnoge elemente istočnog zida Palače sa »Srebrenim vratima«. Crtež daje dovoljno elemenata i za određenje stajne točke, koja se nalazila nešto sjevernije od linije što prolazi poprečnom osi Palače, pa se upravo zato u projekciji u drugom planu javlja zvonik Katedrale iznad samih vratiju. Skošena vizura u odnosu na os vrata mogla je biti uzrokom da su sama vrata prikazana nešto bliže sjevernoj osmerokutnoj kuli. Ta su vrata naznačena kao visok otvor i ona vjerojatno ne prikazuju izvorni istočni ulaz Dioklecijanove palače. U doba izrade Hrvojeva misala početkom 15. st. prvobitna antička vrata već su bila zamijenjena novim, srednjovjekovnim ulazom, koji se naziva »Porta nova«²⁰. Ona su u odnosu na Istočna vrata iz Dioklecijanova doba bila na povišenoj razini i nešto uža od izvornih. Nakon što je u 15. st. čitav taj segment zida zajedno s ulazom bio zazidan, dijelovi srednjovjekovnih vrata upotrijebljeni su u 18. st. pri oblikovanju novih vrata, otvorenih

¹⁷ Usp. legendu uz sl. 2 priloga u knjizi J. Marasović, T. Marasović, Dioklecijanova palača, Zagreb 1968.

¹⁸ R. Adam, o. c.

¹⁹ T. Marasović, o. c., 68.

²⁰ G. Novak, Povijest Splita, I, Split 1952,

u mletačko doba sjevernije od antičkog i srednjovjekovnog ulaza.²¹ I ta treća minijatura, prema tome, prikazuje prilično vjerno stvarnu situaciju na središnjem dijelu istočnog zida Dioklecijanove palače, što potvrđuje da je iluminator takvo stanje zaista vidio i prenio u svoj crtež, nadopunivši ga biblijskom scenom uskrsnuća sina udovice iz Naima (Tab. III).

*Elementi za proučavanje
srednjovjekovnog zvonika Katedrale*

Osim sjevernog i istočnog zida Dioklecijanove palače, minijature Hrvojeva misala prikazuju, kako je već rečeno, i srednjovjekovni zvonik splitske katedrale. I dok identifikacija antičkih zidova i kula može biti zanimljiva samo kao povijesni dokument, tj. postojanje najstarijeg grafičkog izvora o Dioklecijanovoj palači, dotle je prikaz zvonika mnogo važniji, jer izravno daje dragocjene podatke za neke zaključke koji znatno nadopunjuju i ispravljaju dosadašnje spoznaje o toj građevini.

Zvonik je, kao što se općenito smatra, bio građen od 13. do 15. st. u romaničkim formama, dok je završni kat bio podignut u 16. st. već s gotičko-renesansnim elementima. Uobičajeno je mišljenje da je od temelja do renesansnog završetka taj zvonik bio kontinuirano građen i da je svoj konačni oblik dobio tek početkom 16. st., zadržavši ga sve do radikalne rekonstrukcije krajem 19. st.²² Podaci iz minijatura Hrvojeva misala upućuju na zaključak da je zvonik ipak bio završen prije 15. st. i da je bio za jedan kat niži od današnjeg, odnosno onog koji je prethodio rekonstrukciji iz kraja 19. st. Na obje minijature u Misalu (f. 47, f. 56) javlja se ista forma, a to se podudara i s prikazom zvonika na najstarijim grbovima Splita, koji su nastali prije 15. st. Najstariji su među njima, kao što je poznato, dva kamena grba, jedan na staroj Vijećnici, a drugi u Muzeju grada.²³

Na grbu uklesanom na Vijećnici vide se zidovi grada s ulazom i s četiri kule, dvije pravokutne i dvije poligonalne, koje se mogu identificirati s kulama Dioklecijanove palače, koje se upravo u takvom rasporedu nalaze na kopnenim pročeljima. Vrhovi zidova i kula nazupčeni su kruništem gibelinskog tipa. Iznad zidova projicira se gornji dio zvonika, kojemu se vidi gornji završni kat s dvjema polukružnim arkadama i dio jednog od donjih katova, na kojemu je samo jedna arkada. Na osnovi poznatog vremena gradnje Vijećnice i stilske analize, taj se grb datira u prvu polovicu 14. st.²⁴

Na drugom grbu iz Muzeja grada Splita prikazana je slična situacija zidova srednjovjekovnog grada, odnosno Dioklecijanove palače, s dvje-

²¹ T. Marasović, *o. c.*, 66.

²² L. J. Karaman, *Zvonik Sv. Duje, Novo Doba, Split*, 12. IV. 1936; D. Kečkemet, *Restauracija zvonika splitske katedrale, Zbornik zaštite spomenika*, VI/VII, Beograd 1957, 38. i d.

²³ C. Fisković, *Najstariji kameni grbovi Splita, Vjesnik hrv. arheol. društva*, N. S., XVII, Zagreb 1936, 183. i d.

²⁴ *Ibid.*

ma oktogonálnim i dvjema pravokutnim kulama s gibelinskim kruništem. U osi se i tamo projicira zvonik i tri vidljiva gornja kata s otvorima, i to: jednim širokim u donjem, biforom u srednjem i još jednim otvorom u gornjem katu. Na osnovi manjih uklesanih grbova vladarske anđuške kuće, te uzimajući u obzir izdužene gotičke forme karakterističnog obruba »na rovaš«, C. Fisković je taj grb datirao u drugu polovicu 14. st.²⁵

Grb Splita prikazan na minijaturama budimpeštanskog kodeksa datiran je godinom 1387—1388.²⁶ Slikarska tehnika omogućila je podrobniju obradu zidova, kula i zvonika, koji su prikazani opet po istom nacrtu: dvije osmerokutne kule uz vrata i dvije pravokutne, otvori na kulama, arkade na gornjem dijelu zida i krunište na vrhu. Zvonik se i u toj minijaturi prikazuje kao *završena* građevina s četiri kata i s krovom, elegantnija u odnosu na odgovarajući prikaz na kamenim grbovima, s biforama koje na pojednostavljeni način predočavaju perforaciju današnjeg zvonika, odnosno onoga prije rekonstrukcije.

Da se u svim tim grafičkim izvorima javlja zvonik s manje katova od današnjeg, odnosno onoga što mu je prethodio, primijetili su, dakako, i drugi autori, ali nisu prihvatili te podatke kao osnovu za pretpostavku o mogućnosti da je zvonik bio već prije završen. Tako L. Jelić prepostavlja da je ilustrator budimpeštanskog kodeksa (koji je po njegovom mišljenju bio Jerolim Papalić) nacrtao zvonik prema projektu kakav bi trebao biti kad gradnja bude završena, ne smatrajući, dakle, da minijature prikazuje postojeće stanje.²⁷ D. Kečkemet spominje »zvonik katedrale na prvom kamenom grbu s dva kata, na drugom s tri, a na kodeksu s četiri kata«, ali ipak prihvaća »najuvjerljiviju Karamanovu pretpostavku da su prva četiri kata zvonika (iznad prizemnog) sagrađena u XIII. i XIV. st., a posljednji peti kat u XVI. st.«, te zaključuje da je »ilustrator kodeksa mogao u drugoj polovici XIV. st. vidjeti i naslikati četiri dovršena (spacionirao T. M.) kata zvonika.«²⁸ Zbog toga pretpostavlja da je iluminator budimpeštanskog kodeksa prikazao zvonik u »tadašnjoj fazi izgradnje«.²⁹

Činjenica je, međutim, da je na sva tri grba Splita, isto kao i na minijaturama Hrvojeva misala, zvonik prikazan kao *dovršen*, a ne u gradnji, dakle s *izgrađenim završnim katom i s krovom*. Ako bismo i dopustili mogućnost da je na gradskim grbovima zvonik mogao biti simbolički prikazan, s obzirom na to da je grb obično shematizirani »dizajn«, ostaju još uvijek dvije minijature Hrvojeva misala iz početka 15. st., koje nisu sputane shemom prvobitnog grba i predstavljaju vedute grada u pravom smislu riječi. Analiza samih grbova također će pokazati da unatoč shematizaciji oni ipak prikazuju u osnovi realne elemente. Ne može biti slučajnost da tri najstarija grba, isto kao i još jedan kameni grb, dati-

²⁵ *Ibid.*

²⁶ D. Kečkemet, *Ilustracije budimpeštanskog kodeksa, o. c., 175.*

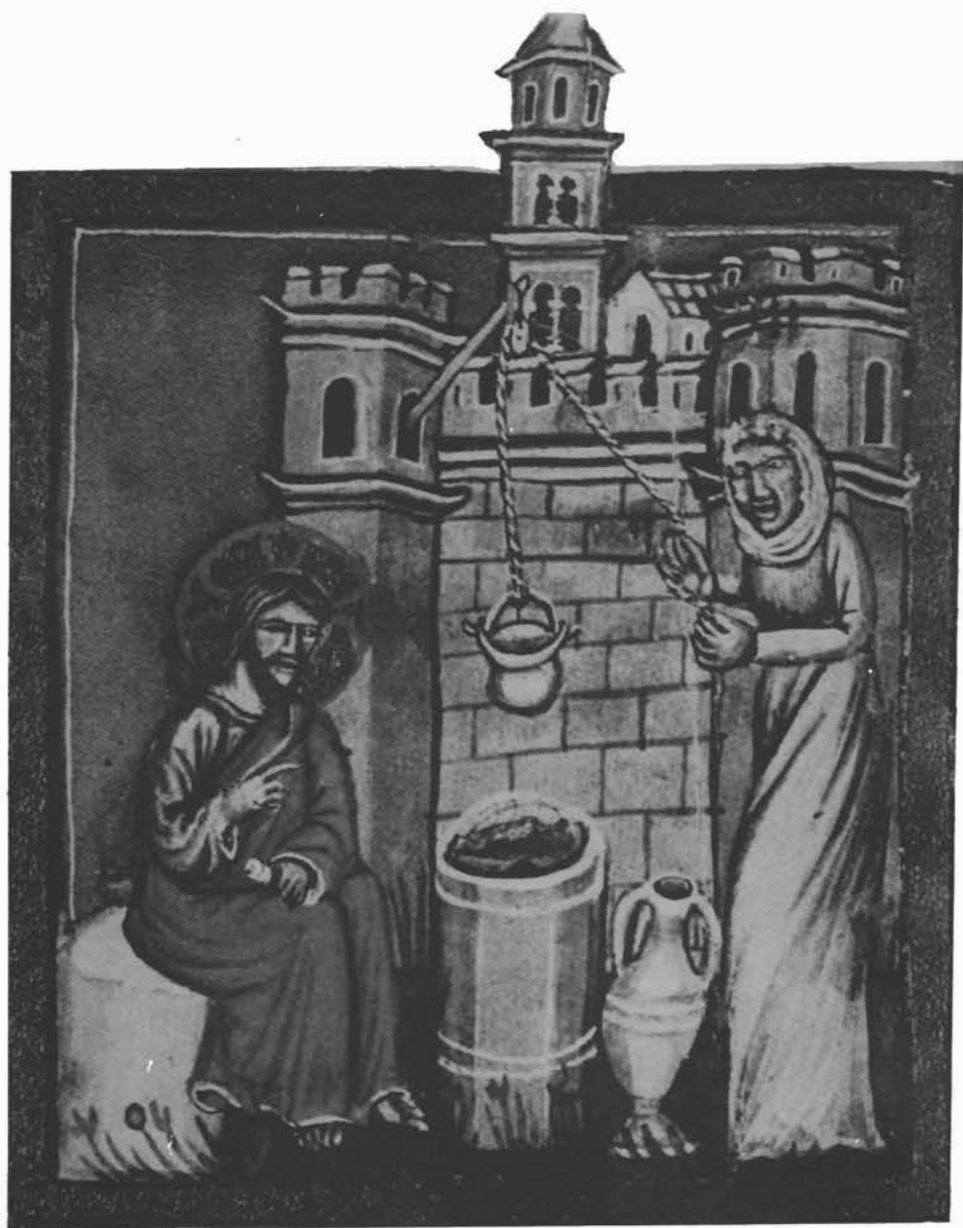
²⁷ L. Jelić, *Zvonik spljetske stolne crkve, Vjesnik hrv. arheol. društva, N. S., I, Zagreb 1896, 41.*

²⁸ D. Kečkemet, *o. c., 175.*

²⁹ *Ibid.*

Središnji dio sjevernog zida Dioklecijanove palače, prikazan na minijaturi f. 138 Hrvojeva »Misala«. — *Partie centrale du mur septentrional du palais de Dioclétien, présentée sur la miniature f. 138 du Missel de Hrvoje*

Dio istočnog zida Dioklecijanove palače, južno od istočnih vrata, prikazan na miniaturi f. 47 Hrvojeva »Misala«. — *Partie du mur Est du palais de Dioclétien, au Sud de la porte Est, présentée sur la miniature f. 47 du Missel de Hrvoje*

Središnji dio istočnog zida Dioklecijanove palače, prikazan na minijaturi f. 56 Hrvojeva »Misala«. — *Partie centrale du mur Est du palais de Dioclétien, présentée sur la miniature f. 56 du Missel de Hrvoje*

ran sredinom 15. st.,³⁰ prikazuju niži zvonik, a da se već na grbu iz 16. st. sa splitskog šandarca³¹ javlja povišeni zvonik s istim brojem kato-va, kao što to pokazuje i Santacroceova slika iz 1549. Imajući, dakle, sve to na umu, a prvenstveno podatke što ih pružaju minijature Hrvojeva misala, nameće se zaključak da je *splitski zvonik već u 14. st. mogao biti dovršena građevina, koja je već tada imala gornji završni kat i krov, te da je naknadno krajem 15. st. (kad povijesni izvori spominju i angažiranje u radovima Nikole Firentinca³²) odnosno najkasnije početkom 16. st. čitava građevina povišena za jedan kat.*

Podrobni grafički prikaz pojedinih faza razvitka, koje u okviru projekta prostornog razvitka Splita vodi Zavod za graditeljsko nasljeđe Arhitektonskog fakulteta pod vodstvom J. Marasovića, pokazat će i pretpostavljeni oblik zvonika u pojedinim etapama.

Minijature Hrvojeva misala u tom su smislu dragocjeni grafički izvori za takve pretpostavke.

Rad prihvaćen za tisak 18. studenoga 1986.

Résumé

LES VUES LES PLUS ANCIENNES DU SPLIT MÉDIÉVAL

Les trois miniatures du Missel commandé par le duc de Split Hrvoje Vukčić et écrit aux alentours de 1403—1404 par le prêtre Butko glagolithe pour l'église Saint-Michel (Sv. Mihovil) à Split (et connu pour cette raison sous le nom de «Missel de Hrvoje») représentent les vues les plus anciennes du Split médiéval. L'auteur les analyse exhaustivement pour établir qu'elles ne représentent pas seulement symboliquement certains éléments du Split médiéval, mais des vues réelles de la ville en ce temps-là. Au cours de cette étude, l'auteur oriente son attention sur deux problèmes:

1. Il trouve sur ces trois miniatures des éléments permettant d'identifier le palais de Dioclétien, et ce: sur le feuillet f 138 où figure une scène de la Crucifixion, qui représente la partie centrale du mur Nord avec la porte Nord alors murée; sur le feuillet f 47, qui présente un segment du mur Est, immédiatement au Sud de la porte Est, et sur le feuillet f 56 sur lequel est représentée la partie centrale du mur Est et la porte médiévale Est, avant qu'elle ne fut murée.

2. Les éléments permettant l'étude du clocher de la cathédrale sont encore plus importants car ils fournissent directement des données précieuses en vue de quelques conclusions, données qui complètent et corrigent les connaissances que l'on avait jusqu'à présent de cet édifice.

En effet, on considérait généralement jusqu'à présent que le clocher de la cathédrale de Split avait été construit sans interruption du 13e au début du 14e siècle. Les miniatures du Missel de Hrvoje et les trois armoiries de la ville (deux en

³⁰ C. Fisković, *o. c.*, 190

³¹ *Ibid.*, 193.

³² A. Markham Schulz, *Niccolò di Giovanni Fiorentino and Venetian Sculpture of the Early Renaissance*, New York 1978.

pierre et une figurant dans le code *Historia Salonitana* de Budapest rédigée par l'archidiacre Thomas) présentent le clocher déjà achevé. Sur cette base, l'auteur expose l'hypothèse selon laquelle le clocher de Split aurait pu être un édifice déjà achevé au 14e siècle, et qui avait déjà alors son étage supérieur et sa toiture, et que l'ensemble de l'édifice a été surélevé d'un étage ultérieurement, vers la fin du 15e siècle, et au plus tard au début du 16e siècle.